

Praca z uczniem z Zespołem Aspergera

Cechy charakterystyczne w zachowaniu i procesie uczenia się u uczniów z Zespołem Aspergera

Zespół Aspergera charakteryzuje się jakościowym upośledzeniem interakcji społecznych. Osoby dotknięte ZA mogą gnać się do wchodzenia w relacje z innymi ludźmi, ale nie posiadają odpowiednich umiejętności w tym zakresie i mogą zwracać się do innych w osobliwy sposób (Klin & Volkmar, 1997). Często nie rozumieją społecznych konwenansów i mogą sprawiać wrażenie społecznie niezdarnych, mają trudności z empatią, źle interpretują społeczne sygnały. Osoby z ZA kiepsko radzą sobie z przyswajaniem zasad życia społecznego „mimoходом” i muszą być dokładnie instruowane w tym zakresie.

Chociaż dzieci z ZA zazwyczaj mówią płynnie przed osiągnięciem piątego roku życia, często mają problemy z pragmatyką (używaniem języka w kontekstach społecznych), semantyką (nieumiejętnością odczytania wielorakich znaczeń), prozodią (wysokością tonu, akcentem i rytmem wypowiedzi) (Attwood, 1998).

Uczniowie z ZA mogą mieć rozbudowane słownictwo i często nieustannie mówić na ulubiony temat. Temat taki może być dość wąsko zdefiniowany i mogą pojawić się trudności z przejściem do innego tematu.

Mogą mieć trudności z zasadami konwersacji. Uczniowie z ZA mogą przerywać lub mówić w trakcie wypowiedzi innych osób, niestosownie coś komentować czy mieć trudności z rozpoczęciem i przerywaniem konwersacji.

Wypowiedzi mogą się także charakteryzować brakiem modulacji tonu, akcentu i rytmu, jak też – gdy uczeń osiągnie pełnoletność – mogą stać się one zbyt pedantyczne (zbyt formalne).

Problemy w zakresie komunikacji społecznej mogą obejmować stanie zbyt blisko, gapienie się, nienormalną sylwetkę i nieumiejętność prawidłowego odczytania gestów i wyrazów twarzy.

Uczniowie z ZA mają średni lub też wyższy od średniego poziom inteligencji i mogą się wydawać całkiem zdolni. Wielu stosunkowo biegle operuje faktami i może posiadać rozległe informacje o faktach związanych z przedmiotem, który ich absorbuje. Jednakże wykazują oni stosunkowo słaby poziom zrozumienia i myślenia abstrakcyjnego, jak i poznania społecznego. W rezultacie, napotykać na pewne kłopoty w nauce, zwłaszcza dotyczące rozumienia czytanego tekstu, rozwiązywania problemów, zdolności organizacyjnych, rozwijania pojęć, wnioskowania i wydawania osądów. Dodatkowo często mają trudności z elastycznością poznawczą, co oznacza, że ich myślenie bywa mało podatne na zmiany. Często miewają także trudności z przystosowaniem się do zmian i niepowodzeń i niechętnie uczą się na własnych błędach (Attwood, 1998).

Szacuje się, że 50% – 90% ludzi z ZA ma problemy z koordynacją ruchową (Attwood, 1998). Dotknięte tymi problemami mogą być następujące obszary: poruszanie się, równowaga, sprawność manualna, pisanie ręczne, szybkie ruchy, stawy w przewlekłym nawykowym zwichnięciu, rytm i naśladowanie ruchów.

Osoby z ZA mogą być nadwrażliwe na niektóre bodźce i mogą też zachowywać się nietypowo w celu uzyskania specyficznego pobudzenia czuciowego.

Osoby z ZA mogą być także nieuważne i łatwo się rozpraszać, stąd u wielu z nich w którymś momencie życia zdiagnozowane zostaje ADHD (Myles & Simpson, 1998).

Wysoki poziom stresu również jest charakterystyczny dla ZA. Uczniowi może być trudno zrozumieć społeczne wymagania szkoły i się do nich dostosować. Odpowiednie wskazówki i wsparcie mogą być pomocne w łagodzeniu stresu.

Poniżej wymienione zostały konkretne trudności w nauce i zasugerowane możliwe strategie radzenia sobie z nimi:

Trudności w nauce – strategie do zastosowania w trakcie zajęć:

Trudności językowe

skłonność do wygłaszania niestosownych komentarzy
skłonność do wtrącania się w rozmowę
skłonność do rozmowy na jeden temat i przerywania wypowiedzi innych
trudności ze zrozumieniem skomplikowanego języka, wypełnianiem poleceń i rozumieniem słów wieloznacznych
historyjki obrazkowe (patrz dział Książki Carol Grey, 1994) mogą być wykorzystane w celu nabycia umiejętności konwersacji
ucz dziecko stosownych zwrotów inicjujących rozmowę
przekonaj ucznia by szukał pomocy gdy czuje się zakłopotany
ucz umiejętności konwersacji w małych grupach
ucz zasad i dawaj wskazówki dotyczące kolejności zabierania głosu w trakcie rozmowy, przerywania jej czy zmiany tematu
wyjaśniaj metafory i wyrazy wieloznaczne
zachęcaj ucznia by poprosił w razie potrzeby o powtórzenie, uproszczenie czy zapisanie polecenia, jeśli jest ono dla niego niezrozumiałe
rób przerwy między wydawaniem kolejnych poleceń i sprawdzaj czy zostały zrozumiane
ogranicz liczbę pytań ustnych do takiej, z jaką uczeń jest sobie w stanie poradzić

Naleganie na „niezmiennność”

jeśli tylko jest to możliwe, przygotuj ucznia na potencjalne zmiany
korzystaj z obrazków, harmonogramów, historyjek społecznych by zasygnalizować nadchodzące zmiany

Brak umiejętności w zakresie interakcji społecznej

uczeń ma trudności ze zrozumieniem zasad interakcji społecznej
może być naiwny
interpretuje dosłownie to co zostało powiedziane
brakuje mu taktu
ma problemy z naruszaniem strefy osobistej – stoi zbyt blisko rozmówcy lub go dotyka
ma trudności z rozumieniem „niepisanych zasad”, a jeśli się ich nauczy, może je stosować mało elastycznie
przedstaw dokładne oczekiwania i zasady dotyczące właściwego zachowania się
dosłownie ucz zasad prawidłowego postępowania

ucz jak wstępować w interakcje społeczne stosując historyjki społeczne, poprzez modelowanie i odgrywanie ról
wytlumacz rówieśnikom jak mają się zachowywać w związku z trudnościami ucznia dotyczącym interakcji społecznych
„posłuż się” innymi uczniami jako wskazówkami jak należy postępować
zachęcaj do gier opartych na konieczności współpracy
korzystaj z systemu pomocy koleżeńskiej w czasie pozalekcyjnym
ucz dziecko jak zacząć, podtrzymywać i zakończyć grę
ucz zasad elastyczności, współpracy
ucz dzieci kontrolowania ich zachowań
może się okazać konieczne, aby nauczyć dziecko technik relaksacyjnych i zapewnić mu ciche miejsce na wypoczynek

Ograniczone pole zainteresowań

ogranicz dyskusje i pytania dotyczące wybiórczych zainteresowań
ustal stanowcze oczekiwania wobec ucznia dotyczące zajęć lekcyjnych, ale dostarcz mu także okazji do realizacji własnych zainteresowań, włącz jego zainteresowania do ćwiczeń i zadań

Problemy z koncentracją

często nie zajmuje się zadaniem
łatwo się rozprasza
może być słabo zorganizowany
ma trudności z utrzymaniem uwagi
tu: częsta pomoc nauczyciela i ponowne skierowanie uwagi na zadanie
dziel zadania na mniejsze części
wyznacz odpowiedni czas trwania „sesji roboczych”
zadawaj krótsze zadania domowe
posadź ucznia w przednim rzędzie
stosuj niewerbalne sygnały, aby zwrócić uwagę ucznia

Małe zdolności organizacyjne

korzystaj z harmonogramów i kalendarzy
prowadź listy z zadaniami
pomóż uczniowi w korzystaniu z list „rzeczy do zrobienia” list kontrolnych
naklej obrazki na pojemnikach i na szafce
zostaw wskazówki obrazkowe w szafkach

Słaba koordynacja ruchowa

angażuj ucznia w aktywność ruchową
uczeń może preferować aktywność ruchową niewymagającą rywalizacji sportowej
podczas zadawania ćwiczeń pisemnych weź pod uwagę, że uczeń może wolniej pisać (może być konieczne skrócenie wymaganej ilości tekstu)
zapewnij dodatkowy czas na sprawdzianach
rozważ skorzystanie z komputera w przypadku zadań pisemnych, gdyż niektórzy uczniowie mogą mieć większą wprawę w posługiwaniu się klawiaturą niż w pisaniu odręcznym

Trudności w nauce

dzieci z ZA mają zazwyczaj średni lub wyższy poziom inteligencji
łatwo przywołują fakty

obszary, w których występują trudności to rozwiązywanie problemów, problemy ze zrozumieniem i z myśleniem abstrakcyjnym
często silną stroną jest rozpoznawanie słów, może szybko nauczyć się czytać, ale ma trudności z rozumieniem
może dobrze sobie radzić z rachunkami matematycznymi, ale mieć trudności z rozwiązywaniem problemów
nie zakładaj, że uczeń coś zrozumiał, tylko dlatego, że potrafi powtórzyć usłyszaną informację
bądź na tyle konkretny na ile to możliwe, gdy przedstawiasz nowe pojęcia i abstrakcyjny materiał
ucz na podstawie ćwiczeń gdy tylko jest to możliwe
korzystaj z pomocy graficznych, np. map semantycznych
dziel zadania na mniejsze lub przedstawiaj je w innej formie
stosuj bezpośrednie instrukcje jak i modelowanie
pokaż na przykładach co jest wymagane
korzystaj z materiałów mających na celu ułatwienie uczniom robienia notatek oraz organizowanie i kategoryzowanie informacji
unikaj słownego przeładowania
wykorzystaj mocne strony ucznia, np. pamięć
nie zakładaj, że uczeń zrozumiał to co przeczytał – sprawdź poziom zrozumienia, zadaj dodatkowe pytania i posługuj się pomocami wizualnymi

Wrażliwość emocjonalna

uczeń może mieć trudności w radzeniu sobie ze społecznymi i emocjonalnymi wymaganiami stawianymi przez szkołę
łatwo się denerwuje przez brak elastyczności w zachowaniu/postępowaniu
często ma niskie poczucie własnej godności
może mu trudno przychodzić tolerowanie popełniania błędów
może być podatny na depresję
może reagować gniewem i mieć ataki złości
chwal ucznia i mów mu co zrobił dobrze
naucz go prosić o pomoc
naucz go technik radzenia sobie z trudnymi sytuacjami i ze stresem
stosuj strategie powtórzeniowe
dostarcz takich doświadczeń/sytuacji, które wiążą się z dokonywaniem wyboru
pomóż uczniowi zrozumieć własne zachowania i reakcje innych
edukuj pozostałych uczniów
korzystaj z wsparcia rówieśników w postaci systemu koleżeńskiego i sieci wsparcia rówieśników

Wrażliwość na bodźce czuciowe

najpowszechniejsza jest wrażliwość na bodźce słuchowe i dotykowe, ale mogą występować także wrażliwość na bodźce smakowe, na światło i kolory oraz zapachy
dźwięki, które mogą być postrzegane jako wyjątkowo intensywne to: nagle, niespodziewane dźwięki, takie jak dzwonek telefonu, alarm pożarowy wysoko tonowe ciągle dźwięki skomplikowane, powodujące zamieszanie lub złożone dźwięki występujące np. w centrach handlowych
miej na uwadze fakt, że „normalna” ilość bodźców wizualnych i słuchowych może być postrzegana przez ucznia jako zbyt duża lub zbyt mała
utrzymuj poziom pobudzenia na poziomie, z którym uczeń jest w stanie sobie poradzić

może okazać się konieczne unikanie pewnych określonych dźwięków
skłanianie ucznia do słuchania muzyki może kamuflować określone dźwięki
minimalizuj dźwięki w tle
w ekstremalnych przypadkach zastosuj zatyczki do uszu
naucz dziecko technik relaksacyjnych i sposobów na odwrócenie uwagi w celu zredukowania
poziomu stresu

Opracowała Małgorzata Broda